

Obsah

✓ Úvodom	1	- Pôvod a zdroj života.....	8
- Priatelia, na slovíčko <i>J. Glasa</i>	2	- Hodnota života: jednota tela a duše .	9
✓ Dokumenty.....	3	- Nedisponovateľnosť a nedotknuteľnosť života	10
- Vyjadrenie Komisie pre otázky bioetiky KBS k problému homosexuality .	3	- Právo na život	11
✓ Príspevky a materiály	4	✓ Listy čitateľov	13
- Teologicko - existenčný pohľad na zmysel obety. <i>A. Fabian</i>	4	- Naše medziľudské vzťahy	
- Modlitba sestry <i>S. M. Cimino</i>	8	<i>K. Švedová</i>	13
✓ Etický kódex zdravotníckych pracovníkov (II. Život)	8	- Kde je nádej, tam je aj život!	
		<i>K. Švedová</i>	14
		✓ Informácie	15

Úvodom

“...Boh neprišiel odstrániť ľudskú bolesť. Neprišiel nám predniesť učeníu rozpravu o utrpení. Nepriniesol nám vysvetlenie.

Urobil čosi viac. Čosi nesmierne božského.

Prišiel sa podeliť, zúčastniť sa, vziať na seba bolesť ľudí.

Toto je kríž. Je znakom, je “sviatosťou” ľudského utrpenia, ktoré Boh prijíma, ktoré si Boh vkladá na vlastné plecia.

Je to strašný náraz ľudskej bolesti, ktorá rozráža srdce Boha.

Na Kristovom kríži sa na nič nezabúda. Je tam výkrik operovaného, tragédia prepusteného z práce, vyhodeneho z bytu, je tam hlad detí, zúfalosť matiek, pokorenie nezamestnaného, muky chorej na rakovinu, opustenosť starca, potupa opustenej, chranie umierajúceho, dráma zvedeného dievčaťa.

Je tam zvljanie sa pomätencia v samotke. Dlhé hodiny nespavosti. Smútok tuláka. Nárek rozdrveného nespravodlivosťou. Plač toho, ktorý to už nevydrží. Fyzické mučenie. Duševné úzkosti. Nič sa nestráca.

Aj v tomto zmysle je pravda, že “Syn človeka prišiel hľadať a zachrániť, čo zahynulo”. Prišiel hľadať tvoju “neužitočnú” bolesť. A našiel ju. Zmocnil sa jej.

A teraz sa potáca pod farchou kríža. Hľa, človek!

Hľa, Ten, ktorý “nesie, znáša a odnáša našu úzkosť” (K. Barth).

Priatelia, na slovíčko

Milí priatelia, čitatelky a čitatelia,
priaznivci časopisu AMCS, členovia a členky
Zväzu kresťanských lekárov a zdravotníkov,

obraciam sa na Vás ako vedúci redaktor nášho - Vášho časopisu, pretože, ako ste si možno všimli, toto je od júna 1998 prvý výtlačok Acta Medica Christiana Slovaca (AMCS), ktorý dostávate do rúk... Keď sme pred letom minulého roku, ešte pred voľbami, v časovom predstihu rozosieli aj číslo 3/1998, mysleli sme si, že sa vo vychádzaní nášho časopisu blýska na lepšie časy. Veď sme sa chystali zavrieť mini-jubilejný piaty ročník AMCS - časopisu, ktorý vznikol a dosiaľ vychádzal v neľahkých, "neexistujúcich" podmienkach, vďaka nadšeniu, pomoci a dobrovoľnej práci zadarmo nemnohých...

Dôvodom, prečo zasa meškáme, sú - ako temer vždy doteraz - financie. Číslo 4/1998 je kompletne pripravené do tlače už od septembra 1998. Lenže dosiaľ, t.j. viac ako rok, nie je uhradená ani faktúra za číslo 3/1998 (ide len o cca 20.000,- Sk). Vydavateľstvo, Charis s.r.o., už nemôže donekonečna úverovať našu sadzbu a tlač (všetky ostatné potrebné práce - prepisovanie, preklady, redakčné práce, grafická úprava, rozosielanie, atď. - sa od založenia AMCS vykonávajú zdarma). Toto dvoj-číslo AMCS (vydávame ho takto kvôli zachovaniu aktuálnej periodicity časopisu) vyšlo iba vďaka pochopeniu a podpore spoločnosti Direct Medical Consulting (Venujte, prosím, pozornosť informáciám o tomto zaujímavom zdravotnícko-informačnom projekte, ktoré uverejňujeme na strane 16. Odporúčame Vám sa do projektu DMC, podľa Vašich možností, aj aktívne zapojiť.).

Do Vašej pozornosti by som chcel predostrieť niekoľko čísel: rozpočet na jedno číslo AMCS je cca 15-20.000,- Sk (závisí od stránkového rozsahu daného čísla), pokiaľ vydávame 4 čísla za rok, potrebujeme cca 60-80.000,- Sk na úhradu faktúr za sadzbu a tlač. AMCS rozosielame na približne 1.200 adries po celom Slovensku (niekoľko kusov ide aj na rôzne miesta do zahraničia). To, pravdaže, tiež niečo stojí (obálky, zľavnené vnútroštátne poštovné). Pokiaľ by všetci, ktorí časopis dostávajú, zaplatili aspoň po 100,- Sk (t.j. poplatok, aký majú platiť podľa rozhodnutia Výboru ZKLZ lekári - dôchodcovia), boli by sme dokonca mierne ziskoví... Možno niekto z Vás by mohli zaplatiť aj o "niekoľko korún" navyše (viacerí, ako vidíme z bankových výpisov, to aj tak skutočne robia). Predplatné časopisu je možné zahrnúť do nákladov neštátnych ambulancií. Možno by ste (už konečne) mohli upozorniť na náš časopis vhodných inzerentov alebo sponzorov z Vášho okolia. Ako vidíte z uvedeného výpočtu, aj zdanlivo malý príspevok, pokiaľ sa stretne s viacerými podobnými, môže znamenať veľa.

Prvou možnosťou, ako prispieť k udržaniu, prípadne zveladeniu nášho časopisu, je poštová poukážka, ktorú sme vložili do tohto čísla AMCS. Verím, že v ďalšom čísle budeme už s radosťou môcť uverejniť pozitívnu bilanciu nášho "minusového" konta, prípadne i mená viacerých stredných podporovateľov.

Napriek všetkému, milí priatelia, čo som musel v tomto "slovíčku" napísať, som presvedčený, že otázka financií nie je tou najdôležitejšou vecou pre existenciu, činnosť a výsledky nášho zväzu - ZKLZ, ani nášho časopisu. Oveľa viac záleží na Vašom záujme (= NE-fahostajnosti), dôslednosti, ochote (napriek všetkému) angažovať

sa pre "veci verejné", zdravotnícke a "kresťanské". Na Vašom skutočnom duchovnom, ľudskom i profesionálnom živote. Na tom, aby ste sa nenechali (napriek všetkému) znechutiť, otráviť a vytlačiť z miest, na ktorých Vás nikto iný nenahradí. Práve v súčasnom ekonomickom, politickom, kultúrnom a morálnom marazme veľmi chýba postoj, angažovanosť a konkrétna práca kresťanských lekárov a zdravotníkov. V zdravotníctve - i v celej spoločnosti. Myslím, že nás ani nevidieť, ani nepočuť, ani necítiť... V súčasnej situácii relatívnej slobody je to, myslím, najmä preto, že sme nemí, hluchí, pohodlní a vystrašení. A rozhadaní. A nepravni... Neschopní kontinuálnej, koncepcnej a timovej práce.

Je načase, aby sme sa prebudili zo sna. Po desiatich rokoch od "Nežnej revolúcie" sú naše výsledky, ak ich vidíme triezvo, dosť úbohé. Naše rady rednú, rozhodovanie, odbornosť, prestíž i klinická skúsenosť prechádzajú do rúk našich morálnych oponentov. Dosiaľ sme napríklad nedokázali vybudovať ani jedno malé gynekologicko - pôrodnické oddelenie s jednoznačnou kresťanskou etickou orientáciou (za uplynulých 10 rokov tu už mohli byť noví, plne kvalifikovaní odborníci...). Ak sa nebudíme, "nebudeme mať" odvahu, snahu a konkrétne výsledky, "vezme sa nám aj to málo, čo máme" (a vidíte sami, ako sa nám už teraz bezohľadne berie...). Je to naša zodpovednosť. Je to naša hanba pred súčasnými - ale i budúcimi generáciami bratov a sestier, i našich detí, ktorí a ktoré právom očakávajú od nás konkrétne ovocie naozajstnej kresťanskej angažovanosti. Prijemné a užitočné čítanie - a píše (!), priatelia.

Október 1999

MUDr. Jozef Glasa
vedúci redaktor

DOKUMENTY

VYJADRENIE KOMISIE PRE OTÁZKY BIOETIKY KBS K PROBLÉMU HOMOSEXUALITY

Medzi javy, o ktorých sa na Slovensku po roku 1990 viac hovorí i píše, patrí homosexualita. Existuje viacero pokusov o jej definovanie. Homosexuálom sa nazýva jednotlivec, motivovaný v dospelom veku jasnou erotickou priťažlivosťou voči osobám toho istého pohlavia, ktorý má s nimi nezriedka (nie nevyhnutne) sexuálne vzťahy.¹

Základným postojom, ktorý prezentuje Katolícka Cirkev, je porozumenie voči homosexualite ľudí v pastorácii, ale odmietnutie samotných homosexuálnych úkonov (por. Rim 1, 24 - 27, 1 Kor 6, 9 - 10, 1 Tim 1, 10)². V prípade homosexuality ide o dôsledok istých nepriaznivých príčin alebo životných okolností, či už zavinených alebo nezavinených. Homosexualita sa nechápe ako Boží úmysel s človekom v pláne stvorenia. Z tohto dôvodu nemožno ani partnerské vzťahy medzi homosexuálnymi jedincami uznať za rovnocenné alebo porovnateľné s manželským vzťahom medzi mužom a ženou.

O príčinách a dôsledkoch homosexuality sa vedie rozsiahla odborná i neodborná diskusia. Napriek celému radu vedeckých výskumov sa dodnes nepreukázalo, že by existovala biologická alebo genetická zapríčinenosť homosexuality. Tvrdenia o ta

kejto zapríčinenosti majú skôr charakter neodborného "mýtu". Biologické faktory sice môžu hrať úlohu ako istá predispozícia k homosexualite, toto však platí o psychickom správaní človeka (a jeho poruchách) všeobecne. Naopak sa ukazuje, že vo väčšine prípadov homosexuality zohrávajú nezanedbateľnú až kritickú rolu rôzne psychosociálne faktory (napr. výchova v rodine, spoločenská atmosféra, formovanie erotických vzťahov v kritických obdobiach vývoja individua a podobne).

Komisia pre otázky bioetiky KBS považuje za dôležité, aby problému homosexuality venovali pozornosť nielen lekári, pedagógovia a psychológovia, ale aj kňazi a iné osoby zodpovedné za duchovnú formáciu, ba i kresťanskí laici (najmä rodičia). Nevedomosť v tejto oblasti môže spôsobiť veľa nedorozumenia v spoločenských postojoch k homosexualite na jednej strane a veľa utrpenia človeku, ktorý je homosexuálne orientovaný, na druhej strane. Táto skutočnosť je o to významnejšia, že homosexualitu je v mnohých prípadoch možné úspešne ovplyvniť, resp. liečiť, o čom existuje dostatok svedectiev a odborných dokladov.

Poznanie a rozvíjanie postupov liečby homosexuality je vecou odborníkov. Pastoračné sprevádzanie homosexuálne orientovaných osôb si však vyžaduje aj zo strany kňazov, prípadne osôb zodpovedných za duchovnú formáciu, aktuálne, fundované poznatky a patričný výcvik. V úsilí o pomoc pri riešení problémov homosexuálne orientovaných osôb, ako aj pri predchádzaní vzniku a šírenia homosexuality, má Cirkev v pastoračnej starostlivosti spolupracovať s tými inštitúciami a odborníkmi, v ktorých činnosti a postojoch sa jednoznačne rešpektuje dôstojnosť ľudskej osoby a požiadavky prirodzeného mravného zákona³.

Týmto vyjadrením chce Komisia pre otázky bioetiky KBS povzbudiť tých, ktorých sa otázka homosexuálnej orientácie týka, aby sa nebáli hľadať pomoc a oporu v spoľčenstve Cirkvi, ktorá chce byť pre všetkých obrazom Božieho milosrdenstva.

29. mája 1999

Mons. Prof. ThDr. František Tondra
predseda Komisie pre otázky bioetiky KBS

Poznámky

- 1 Nuovo Dizionario della Teologia Morale, Marmor J., L'inversione sessuale, Mondadori, Milano, 1970, s. 9.
- 2 Porov. Katechizmus Katolíckej cirkvi, SSV, Trnava, 2. vyd., 1999, čl. 2357 - 2359, s. 568 - 569.
- 3 Na Slovensku v tomto duchu pracuje napríklad Občianske združenie "Rieky" (Rieky o.z., P.O. Box 107, 81499 Bratislava).

PRÍSPEVKY A MATERIÁLY

TEOLOGICKO - EXISTENČNÝ POHĽAD NA ZMYSEL OBETY¹

V roku 1968 zomrel v jednej parížskej klinike francúzsky kardinál Pierre Veuillot vo veku 55-tich rokov. Jeho agónia bola dlhá. Keď umieral, povedal svojmu priateľovi biskupovi Lallierovi: "Dokážeme majstrovsky vymýšľať krásne vety o utrpení. Aj ja som dojímavým spôsobom kázaval o utrpení. Povedzte kňazom, aby mnohokrát radšej mlčali. Nevieme totiž, čo utrpenie je. Keď som to skutočne spoznal, dokázal som len plakať" (*).

Je to skutočne tak. Utrpenie nie je problém, ktorý by sme mohli zvládnuť štúdiom

a uvažovaním. Je to skôr priepastne hlboké tajomstvo, o ktorom sa môžeme niečo dozvedieť iba skúsenosťou. Možno obyčajná ženička v Južnej Afrike, ktorá o utrpení nečítala nijakú knihu, vie ho chápať lepšie, ako najinteligentnejší lekár alebo teológ. Preto si uvedomujem, že musím byť vždy skromný a súcitne vnímavý, keď hovorím o chorobe, utrpení, starnutí a smrti.

Hovoríť o utrpení z teologického hľadiska znamená posvietiť si na tento problém slovami Pisma svätého, čiže Božieho zjavenia. Hľadať v Božom slove odpoveď na otázky: Prečo je bolesť na svete? Prečo práve ja? Prečo práve teraz? Aký to má zmysel? Kde je Boh, keď vidí toľko utrpenia? atď.

Z Biblie vieme, že Boh nie je hluchý a necitlivý na otázku ěprečo!. On už jasnú odpoveď na túto otázku dal a to tak, že v Ježišovi Kristovi prežíval s nami našu pozemskú situáciu. V Ježišovi sa Boh ukázal ako taký, ktorý sa nevyhýba utrpeniu, ale ho podstupuje. Nevyhýba sa chorým, ale ich navštevuje, lieči, uzdravuje. Nevyhýba sa otázke smrti, ale kriesi mŕtvych. Teda na všetky naše vyššie uvedené otázky už Boh odpoveď dal. Ak ho človek obviňuje z mlčania, tak je to jehovina, že nechce alebo nevie kľúčom viery čítať slová Svätého Pisma.

A ešte viac. Aby Boh nevyzeral len ako múdry šéf, ktorý rozkazuje a na všetko má pohotovú slovnú odpoveď, rozhodol sa odpovedať formou svedectva. Dať odpoveď nie na úrovni slov ale na rovine činov. Svedkom sa ľahšie verí ako kazateľom. Toto svedectvo bolo zrealizované v živote Pána Ježiša, keď na vlastnom tele znášal bolesť, spôsobenú mu zlobou druhých. Ak teda chcem nájsť odpoveď na horeuvedené otázky, musím si dať tú námahu aby som sa zoznámil so životom Pána Ježiša a porozumel jeho postojom.

Belgický teológ Luis Evely napísal: "Ježiš neprišiel utrpenie odstrániť, ani ho vysvetliť, ani ospravedlniť. Prišiel ho na seba vziať a tak ho premeniť" (*). Na konferenciách sa snažíme obyčajne problém choroby osvetliť, nakoľko je možné dať návrh na odstránenie. Samozrejme, že je to z nášho pohľadu rozumné a správne, je to naše povolanie. Ale je zaujímavé všimnúť si, že "Ježiš neprišiel utrpenie odstrániť, ani ho vysvetliť, ani ospravedlniť. Prišiel ho na seba vziať a tak ho premeniť"

Čo to znamená: vziať ho na seba a premeniť, čiže zúčastniť sa na tejto ľudskej skúsenosti, to vidíme na Ježišovej Kalvárii. Dokázal sa zachovať milujúco aj voči najhruboznejšej drzosti farizejov, zákonníkov a rímskych vojakov. Hoci bol zlobou iných nasycovaný vrchovatou mierou, zároveň ju v sebe premieňal. Tak silno bol Kristus opretý o pravdu vzkriesenia, tak silno bol presvedčený, že láska Božia je väčšia ako ľudská zloba, že ani bolesť, ani choroba, ani smrť nezlikvidovali v ňom vedomie o existencii láskyplného Otca, ktorý nás vidí. Otca, ktorý trpí viac ako my, keď nás vidí v utrpení, Otca, ktorého bolí viac ako nás, keď sme ponorení do bolesti.

Vieme, že do programu spásy - na začiatku ľudských dejín - človek zaradil aj zlo, hriech, neposlušnosť a smrť. Teda aj choroba je "výrobok" človeka. Boh však do programu spásy zaradil moment vzkriesenia, pretvorenia, moment nádeje. Boh teda opravil to, čo človek pokazil. Ba viac - premenil vinu na milosť, čiže smrť na život. Ale sprístupnil toto pochopenie iba tomu, kto sa rozhodne mať synovskú dôveru v Neho. Preto iba v optike viery, nádeje a lásky je možné vyriešiť situáciu utrpenia. Ak sme hovorili, že na Ježišovi bolo veľké to, že sa "zúčastnil", čiže vzal na seba bolesť, tak potom aj z našej strany porozumieme utrpeniu vtedy ak sa na ňom zúčastníme v duchu Ježišovom.

Je známe Ježišovo podobenstvo o viniči (Jn 15). Pripomína nám, že vetvu, ktorá

neprináša nijaký úžitok, vinohradník odstraňuje, ale každú vetvu, ktorá prináša ovocie, čistí, aby priniesla ešte viac ovocia. Keď máme určitú prax z pestovania hrozna, vieme, koľko málo z toho zostane, keď sa ker hrozna ošetrí. Podobne aj my, keď pocítíme strihnutie, bolestný stisk nožničiek, ktoré sa volajú choroba a stárnutie, pýtame sa: Prečo tento rez? Prečo ho na mne robí? Aby ma očistil? Ale to bolí!

A tu je dôležitý moment. Ak naše srdce zostane verné a dôverujeme Bohu, potom - ako to On prisľúbil - zostane On v nás a vtedy priniesieme veľa ovocia. Ježiš žiada, aby sme verili, že z každého utrpenia je možno vytvoriť Jeho utrpenie, že ide o pokračovanie v Jeho utrpení. Ako píše Pavol: "Dopĺňujem vo svojich údoch to, čo chýba na Kristovom utrpení" (Kol 1, 24). Ale ak pohrdáme možnosťou zjednotiť sa s ním, ak odmietame jeho lásku, potom ho zraňujeme a rúcame Jeho dielo v nás. A aké iné lepšie náhradné riešenie máme?

39-ročný evanjelický teológ Dietrich Bonhoeffer, ktorý zahynul v koncentráku na Bielu sobotu 1945, napísal niekoľko rokov predtým: "Boh nám nedá ísť žiadnou cestou, po ktorej nešiel On a po ktorej by nás nepredchádzal. Volá nás na cestu, ktorú nám razil, na ktorej nás ochraňuje. Je to naozaj jeho cesta ...Boh pozná celú cestu, my poznáme len najbližší krok a posledný cieľ." (*)

Boh nielenže usporadúva veci podľa svojej múdrosti, nielenže sa s nami vydáva na cestu, ale nás aj predchádza. Tým nás zbavuje úzkosti pred tmou našej budúcnosti. Boh sa nám zjavuje tým väčší, čím hlbšie vnárame svoje bytie do ochranného tajomstva jeho lásky. Nemôžeme ho dokázať, ale môžeme o ňom svedčiť na základe skúseností, ktoré sme nadobudli vo veriacom spoločenstve s ním.

Teologicko-existenčný pohľad na utrpenie, chorobu, starnutie a smrť nás však vedie k slovu "obeta". Pražský teológ Dr. Stanislav Novák vraví, že obeta znamená premenu nižšieho na vyššie. Vysvetľuje to na nasledujúcom príklade: "Predstavte si, že ležíte na lúke a opaľujete sa. Pred sebou na skale vidíte malý kvietok a pýtate sa v duchu: ako tam mohol vyrásť bez pôdy? Stačí mu prasklina v skale s trochou zeminou. Keďže koreňok je zázračná chemická továreň, rozleptáva kameň a berie si do seba sodík, draslík, vápnik atď. To, čo je nižšie - kameň, obetuje sa pre to, čo je vyššie: kvietok.

Pride však ovečka, ktorá kvietok spasie. Povedali by ste, že kvietok bol zničený? Nie, iba nižší, vegetatívny život sa ponúkol vyššiemu, senzitivnému. Cez obetu. A ďalej? Človek si vezme z ovečky vlnu, alebo syr, alebo mäso. Zabitie ovečky znamená zničenie? Nie, iba premenu nižšieho na vyššie. Keby to tak nebolo, čo by človek mohol jesť a požívať?" (*)

Ako táto premena pokračuje v človeku? Najväčšie mohutnosti sú rozum, vôľa a city. Ale aj ony sú limitované. Ak sa opýtam rozumu: odkiaľ som? - odpovie mi: Z náhody! Načo som? - Aby som si tu užil! Kam idem? - rozum mi odpovie: K zničeniu! Sú to otázky, na ktoré rozum nevie dať dostačujúcu odpoveď. Rozum je totiž úžasný kritik. Všetko čo ho presahuje, čo si nevie predstaviť, vyhlási za nemožné a neskutočné: Trojedinný Boh, večný život, vtelenie alebo vzkriesenie. Ak však prijmem pomoc ponúkanú Bohom, pravdu zjavenia, čiže jeho predstavu o mojom celovečnom živote, rozum musí so svojou predstavou trochu ustúpiť: a to je preň obeta.

Ježiš hovorí: "Ak pšeničné zrno neodumrie, ostane samo, ale ak odumrie, priniesie veľkú úrodu". (Jn 12, 24) Keď dozrievajú klasy pšenice skúste ísť na pole. Vyberte si jedno steblo a odhrňte zeminu. Pozrite až ku koreňu a nájdete scvrknutú

šupku. Keď na jar zrnko padlo do pôdy, klíčok akoby prosil: zrnko, prosím Ťa, odumri pre mňa! Ak by to neurobilo, čakal by ho proces zahŕňovania. Keď to urobí, v odumieraní vzniká proces premeny na bohatý klas. S týmto úžasom sa stretávame iba v obete. Jedna, cez obetu, rovná sa sto zrn. V matematike platí $1 = 1$. Cez obetu platí $1 = 100$. "Kto stratí svoj život, pre mňa a pre evanjelium, nájde ho", hovorí Ježiš (Lk 9, 24). Ak máme vieru, deje sa v nás táto premena pozemského života na život v Bohu, premena nižšieho na vyššie. Cez obetu. Sv. Pavol to vyjadril slovami: "Nežijem už ja, ale žije vo mne Kristus" (Gal 2, 20).

Našu úvahu zakončíme vyrozprávaním skúseností a svedectva vášho kolegu, odborného lekára Cosima Caló, Taliana, ktorý pracoval dlhé roky v Afrike a potom aj v Taliansku. Bol obdarený hlbokou ľudskosťou a neobyčajnou duchovnou hĺbkou. Zomrel pred piatimi rokmi. Píše: "Mojím svetom bola choroba a mojou záľubou bol chorý človek. S ním som často viedol dlhé rozhovory. A niekedy aj bez slov, lebo, aká je vlastne "reč" chorého? Veľa rokov profesionálnej praxe som potreboval na to, aby som pochopil, že chorý nie je číslo postele na nemocničnom oddelení, ale človek, ktorý má konkrétne meno.

V roku 1964 som odišiel na trojročný pobyt do jedného údolia v Kamerune, blízko hraníc s Nigériou. Denno-denne som sa stretával s hnisavými chorobami, ktoré sú očiam viditeľné. Ale tam som pochopil aj to, čo je očiam neviditeľné, že totiž existuje ešte väčšie zlo ako hnisavá viditeľná choroba. Zlo, ktoré je v srdci človeka, ktoré sa dá iba vytušiť. Egoizmus, nejednota, pomstychtivosť, panovačnosť, násilie a hriech sú choroby duše, častokrát zamaskované. Lekár môže ošetriť viditeľný hnis na tvári alebo na ruke, ale kto ošetrí hnis duše?

A tak si uvedomujeme, že bolesť má dve tváre: vonkajšiu, viditeľnú, ktorá sa prejavuje chorobou a vnútornú, ktorá sa prejavuje v našich slovách, názoroch a postojoch. Bolesť je skutočnosť, ktorá tvorí súčasť ľudského života. Každý človek má svoju bolesť a každá bolesť - ako každý človek - je neopakovateľná. Chorý človek nosí svoju bolesť viditeľne. Zdravý nosí svoju bolesť v hĺbke pyšného srdca.

V roku 1967 som sa vrátil do Talianska a v práci som pokračoval. Pomaly sa rodilo vo mne najsilnejšie poznanie: Títo pacienti, donaha vyzlečení utrpením, mi pripadali ako živé kamene v stavbe ľudstva a jeho hodnôt. Ich odevom je zoslabnutie ale aj priezračnosť. Sú nositeľmi zvláštneho svetla, Božieho svetla... Keď je človek úplne vyčerpaný a vo tme zomierania, vtedy sa zdá ako keby niekto zvonku prišiel a zobral ho. Ide o skutočný kontakt s Bohom. Božie mlčanie sa ukazuje ako jeho zvláštna prítomnosť. Ako keby sa Boh vtelil do týchto nešťastných existencií. Slová umierajúcich mi pripadali akoby Bohom diktované. Tvárou v tvár smrti, človek si silno uvedomuje, že utrpenie je vstupnou bránou do sveta Boha." (*)

Zvláštnu pozornosť si zaslúžia ľudia s duševnými chorobami, ľudia, ktorí majú obmedzené rozumové a pamäťové schopnosti, ba niekedy im dokonca úplne chýbajú. Títo ľudia sú akoby "zaparkovaní" na nesprávnom mieste. I keď nás nútia premýšľať o ľudskom nešťastí, vŕhajú nás do postoja nežnosti, ktorý by sa mohol nazvať láskou. Simone Weil napísala: "Láskavo zaobchádzať s nešťastným blížnym je ako pokrstiť ho!" (*)

Isteže sa so všetkými silami chceme pričiniť o to, aby bolo na svete menej bolesti, zla, chorôb a nešťastia, tak ako sa o to snažil doktor Cosima Caló. Ale základnou skutočnosťou je pochopiť a porozumieť "jazyku utrpenia". Tak ako hlad a smäd nám pripomínajú potreby tela, tak nám bolesť pripomína potrebu ducha. Núti nás zamys-

lieť sa nad cenou a zmyslom nášho života. Tak ako telo má právo na riadne ošetrovanie v nemocnici, tak naša duša má právo vedieť o Absolútne, v ktorom sa utrpenie transformuje. Ak existuje právo človeka na určitú etiku a kultúru, tak existuje aj právo na vieru, na úprimnú odovzdanosť do Božej prozreteľnosti.

(Literatúra (*) - u autora.)

Doc. ThDr. Anton Fabian, CSc.

1 Manuskript prednášky na Medzinárodnom kurze a konferencii bioetiky "Hospice - súčasnosť a perspektívy", Bratislava, September 11 - 12, 1997.

Adresa pre korešpondenciu: Doc. ThDr. Anton Fabian, CSc., Hlavná 28, 04183 Košice.

MODLITBA SESTRY ¹

Bože lásky, na začiatku nového dňa starostlivosti o pacientov a ich drahých, veď ma tak, aby som vedela využiť svoje vedomosti, skúsenosti a schopnosti v oddanej službe tým, ktorí to potrebujú. Ďakujem Ti za všetky Tvoje denné požehnania a dary, ktoré môžem rozdávať. Ďakujem Ti za miesto v živote, ktoré môžem zastávať.

Pane, dodaj mi silu, odvahu a oddanosť na uspokojenie potrieb pacientov a veď môj zrak i úsudok na ich prospech. Budem Ťa vidieť v každej zmätenej, ustrašenej, nemohúcej, komatóznej, či zomierajúcej osobe, ktorej sa jemne dotknem. Na zmenšenie ich bremena a zármutku budem sa starať o všetky drobnosti, ktoré závažia a vnesú radosť do života.

Pane, zostaň v mojej blízkosti dnes i každý deň, keď slúžim ľuďom rôzneho veku, rasy, farby i náboženského vierovyznania, ktorí mi boli zverení. Naplň ma svojou prítomnosťou, keď sa potkýňam a znovu vstávam. Pomôž mi šíriť humanitu, duchovnosť i lásku všetkým, s ktorými sa stretnem. Bud' mi zdrojom svetla na tejto ceste.

Pane, ponúkam Ti túto modlitbu pre dobro a uzdravenie a prosím Ťa, dopraj mi to isté. Si mojou pomocou a nádejou a ja prebývam v Tvojej láske. Vkladám svoju ruku do Tvojich, Pane, na začiatku nového dňa.

Sarah Marie Cimino

1 Prevzaté z časopisu *Moderný medicínsky manažment*, 2, 1995, č. 1, s. 23.

ETICKÝ KÓDEX ZDRAVOTNÍCKYH PRACOVNÍKOV

II. ŽIVOT

Pôvod a zrod života

35. "Od chvíle oplodnenia vajíčka začína nový život, ktorý nie je životom otca alebo matky, ale novej ľudskej bytosti, ktorá sa vyvíja na vlastný účet. Nestane sa nikdy ľudskou, ak ňou nebola už od tejto chvíle ... Už od oplodnenia začalo dobrodružstvo ľudskeho života; každá z jeho veľkých schopností vyžaduje čas, aby sa vyformovala a bola pripravená k činnosti."⁹¹

Nedávne poznatky biológie človeka nám potvrdzujú, že "sa už v zygote, ktorá vzišla z oplodnenia, utvorila biologická identita nového ľudského jedinca"⁹². Je to individualita vlastná nezávislej, vnútorne určenej bytosti, uskutočňujúcej stále a postupne samu seba.

Biologická individualita je takáto od počatia, teda i osobná prirodzenosť zygoty. "Ako si niekto môže myslieť, že hoci len jediný okamih tohoto oddivuhodného procesu začínajúceho sa života môže byť oddelený od dômyselného a láskyplného dieťa Stvoriteľa a podriadený ľudskému úsudku?"⁹³ Preto je mylné a zavádzajúce hovoriť o preembryu, ak sa tým mieni štádiom alebo stav ešte nie ľudského života počatej ľudskej bytosti.⁹⁴

36. Prenatálny život je plne ľudský život v každej fáze svojho vývoja. Zdravotnícki pracovníci mu preto dlžia rovnakú úctu, rovnakú ochranu a rovnakú starostlivosť, akú si zaslúži ľudská osoba.

Úlohou zvlášť gynekológov a pôrodných asistentiek je "starostlivo bdieť nad úchvatným a tajomným procesom vývoja, ktorý sa naplňa v materskom lone, s cieľom sledovať pravidelný priebeh a napomáhať šťastnému zakončeniu, keď prichádza na svetlo nový tvor"⁹⁵.

37. Narodenie dieťaťa znamená dôležitý a významný okamih vývoja, ktorý začal počatím. Nie je to kvalitatívny "skok" alebo nový počiatok, ale jedna etapa toho istého procesu bez prerušenia kontinuity. Pôrod je prechod z vnútromaternicového života k fyziologickej nezávislosti. Narodením je dieťa schopné žiť vo fyziologickej nezávislosti od matky a naviazať nový vzťah s okolitým svetom.

V prípade predčasného pôrodu sa táto nezávislosť nemusí plne dosiahnuť. V takomto prípade sú zdravotnícki pracovníci povinní starať sa o novorodenca a poskytovať mu všetky možné podmienky, aby sa dosiahla táto nezávislosť.

Ak sú navzdory všetkým pokusom vážne obavy o život dieťaťa, pripomína cirkev zdravotníckym pracovníkom, aby sa za týchto podmienok postarali o krst. Ak nie je možné zohnať riadneho udeľovateľa sviatosti - kňaza alebo diakona - má právo udeľiť ho sám zdravotnícky pracovník.⁹⁶

Hodnota života: jednota tela a duše

38. Úcta, ochrana a starostlivosť, ktoré práve tak patria k ľudskému životu, vyvierajú z jeho zvláštnej dôstojnosti. "V rámci celého viditeľného stvorenia je jedinečnou hodnotou." Ľudská bytosť je totiž "jediným tvorom na zemi, ktorého Boh chcel pre neho samého"⁹⁷. Všetko je stvorené pre človeka. Len človek, stvorený na obraz a podobu Boha (porov. Gn 1,26-27), nie je zameraný ani zamerateľný k niekomu inému či k iným, ale iba k Bohu, pre ktorého existuje. Len človek je osoba: má dôstojnosť subjektu a hodnotu cieľa.⁹⁸

39. Ľudský život je zároveň a neredukovateľne telesný a duchovný. "Pretože duchovná duša je podstatne spojená s ľudským telom, nemožno ho pokladať len za akýsi komplex tkanív, orgánov a funkcií, ani nemôže byť hodnotený rovnako ako telo zvierat, ale je konštitutívnu časťou osoby, ktorá sa skrže neho prejavuje a vyjadruje."⁹⁹ "Každá ľudská osoba, vo svojej jedinečnosti neopakovateľná, nie je konštituovaná iba duchom, ale i telom, takže v tele a skrže telo dochádza k vývoju vlastnej osoby v jej konkrétnej skutočnosti."¹⁰⁰

40. Každý zásah do ľudského tela "nezasahuje len do tkanív, orgánov a ich funkcií, ale zahŕňa na rôznych úrovniach i vlastnú osobu"¹⁰¹.

Zdravotnícka činnosť nesmie nikdy stratiť z očí "hlbokú jednotu ľudskej bytosti v zreteľnej interakcii všetkých telesných funkcií, ale tiež v jednote ich telesných, citových, intelektuálnych a duchovných dimenzií". Nemožno izolovať "technický problém liečenia určitej choroby od pozornosti, ktorú je treba venovať chorej osobe vo všetkých jej rozmeroch. Je dobré to pripomenúť práve teraz, keď lekárska veda smeruje k špecializácii každého odboru"¹⁰².

41. Fenoméno osoby¹⁰³, telo, vo svojej biologickej a dynamickej podobe, je základom a prameňom mravnej požiadavky. Čo je a čím sa biologicky stáva, nie je indiferentné. Má etickú relevanciu: je ukazovateľom - príkazom k jednaniu.¹⁰⁴ Telo je skutočnosťou hlboko osobnou, znamením a miestom vzťahov s ostatnými, s Bohom a so svetom.¹⁰⁵

Nemožno prehliadať telo a z psyché urobiť meradlo a zdroj mravnosti. Subjektívne cítenie a túžby nemôžu prevládať a nestarať sa o objektívne telesné determinácie. Ich tendenčné prevládanie je pôvodcom dnešného psychologizovania etiky a práva, ktoré odvodzujú z jednotlivých prianí (a z technických možností) dovolenosť správania a zásahov do života.

Zdravotnícky pracovník nemôže zabúdať na telesnú pravdu osoby a dať sa do služby uspokojovania prianí, či už vyjadrených subjektívne alebo právne kodifikovaných, ktoré sú v rozpore s objektívnou pravdou o živote.

Nedisponovateľnosť a nedotknuteľnosť života

42. "Nedotknuteľnosť osoby, ktorá je obrazom absolútnej nedotknuteľnosti samého Boha, sa prejavuje predovšetkým a zásadne v nedotknuteľnosti ľudskeho života."¹⁰⁶

"Otázka "Čo si to urobil?!" (Gn 4, 10), ktorou sa Boh obracia na Kainu potom, čo zabil Ábela, dokladá skúsenosť každého človeka: v hĺbke svedomia si každý plne uvedomuje nedotknuteľnosť života, a to tak svojho, ako aj cudzieho, pretože život je niečo, čo mu patrí; je to vlastníctvo a dar Boha Stvoriteľa a Otca."¹⁰⁷

Telo sa podieľa neoddeliteľne od ducha na vlastnej dôstojnosti, na ľudskej hodnote osoby: telo - subjekt, nie telo - predmet, ako také nedisponovateľné a nedotknuteľné.¹⁰⁸ S telom nie je možné nakladať ako s vecami alebo nástrojmi, ktorých sme majiteľmi a pánmi.

Každý svojvoľný zásah do tela je urážkou dôstojnosti osoby, a preto i Boha, ktorý je jeho jediným a zvrchovaným Pánom: "Človek nie je pánom svojho života, ale dostáva ho, aby ho užíval; nie je jeho vlastníkom, ale správcom, pretože iba Boh je Pánom života."¹⁰⁹

43. Život patrí Bohu, nie človekovi¹¹⁰, to mu udeľuje posvätný charakter¹¹¹, ktorý vzbudzuje hlbokú úctu: "Priamy dôsledok toho, že život pochádza od Boha, je jeho nedisponovateľnosť, jeho nedotknuteľnosť, to je - jeho posvätnosť."¹¹² Nedisponovateľný a nedotknuteľný, teda posvätný: je to "prirodzená posvätnosť, ktorú každá zdravá inteligencia môže poznať, i bez ohľadu na náboženskú vieru".¹¹³

Lekársko-zdravotnícka činnosť je predovšetkým bdela a ochranná služba tejto posvätnosti: povolanie na obranu neúčelovej hodnoty tohoto dobra "samého v sebe" - ktoré sa totiž nevzťahuje k druhému alebo k druhým, ale iba k Bohu - ktorým je ľudský život.¹¹⁴ Ľudský život pramení z Boha, je jeho darom, jeho obrazom i stopou, účasťou na jeho životodarnom duchu. Preto jediným Pánom tohoto života je Boh: človek o ňom nemôže rozhodovať podľa svojej ľubovôle."¹¹⁵

44. Toto je nutné zvlášť silne zdôrazňovať a prijímať s bdelým vedomím v dobe dravého rozvoja biolekárskych technológií, v ktorých vzrastá riziko zneužitia manipulácií s ľudským životom. Nezpochybňujeme techniky ako také, ale to, že si robia nárok na etickú neutrálnosť. Nie všetko, čo je technicky možné, možno považovať za mravne prípustné.

Technické možnosti sa musia vysporiadať s etickou licenciou, ktorá stanoví, či sú ľudsky únosné, alebo či ich efektívne nasadenie chráni a rešpektuje dôstojnosť ľudskej osoby.¹¹⁶

45. Veda a technika "nemôžu samy vytýčiť zmysel existencie a ľudskeho pokroku. Pretože sú zamerané na človeka, od ktorého odvodzujú pôvod a podporu, čerpajú z osoby a jej mravných hodnôt určenie svojho cieľa a vedomie svojich hraníc"¹¹⁷.

A práve preto musí byť veda spojená s múdrosťou. Veda a technika idú do krajnosti, posúvajú každý deň ďalej svoje hranice. Múdrosť a svedomie pre ne vytyčujú neprekročiteľné hranice ľudstva.¹¹⁸

Právo na život

46. Boh je Pánom života. To je základ a záruka práva na život, ktoré však nie je mocou nad životom.¹¹⁹ Je to skôr právo žiť s ľudskou dôstojnosťou¹²⁰ a tiež so zárukou a ochranou tohoto základného dobra, pôvodného a nezadateľného, ktoré je kořenom a podmienkou každého ďalšieho dobra - práva osoby.¹²¹

"Subjektom tohoto dobra je človek vo všetkých fázach svojho vývoja, od počatia až do prirodzenej smrti, a vo všetkých situáciách: v zdraví i v chorobe, v dobrej fyzickej kondícii a v invalidite, v bohatstve i v biede."¹²²

47. Právo na život sa obracia na zdravotníckeho pracovníka z dvojakého hľadiska. Predovšetkým si nerobí nárok na právo, resp. moc nad životom, o ktorý sa má starať; nemá ho totiž ani on, ani pacient, preto mu ho tiež nemôže postúpiť.¹²³

Právo pacienta nie je vlastnícke a absolútne, ale je viazané a obmedzené účelom stanoveným prirodzenosťou.¹²⁴ "Žiaden človek predsa nemôže podľa svojej mienky rozhodovať o tom, či chce žiť či zomrieť: ten jediný, kto môže absolútne rozhodovať pri tejto voľbe, je Stvoriteľ, totiž ten, "v ktorom hýbeme sa a sme" (Sk 17, 28)."¹²⁵

Tu - na hraniciach práv subjektu nakladať so svojím životom - "sa týči mravná hranica činnosti lekára, ktorý jedná s pacientovým súhlasom"¹²⁶.

48. Po druhé, zdravotnícky pracovník sa aktívne stáva ručiteľom tohoto práva: "Vlastný účel" jeho povolania je "uplatnenie práva človeka na život a na jeho dôstojnosť"¹²⁷. Dodržiava ho tým, že preberá príslušnú povinnosť preventívnej a terapeuticko-ochrany zdravia¹²⁸ a zlepšenia kvality života osôb a životného prostredia¹²⁹, a to pomocou prostriedkov, ktoré má k dispozícii. V jeho nasadení ho vedie a posilňuje zákon lásky, ktorého prameňom a vzorom je Boží Syn, ktorý sa stal človekom a ktorý "svojou smrťou dal život ... svetu"¹³⁰.

49. Základnému a prvotnému právu každého človeka na život, ktoré sa vyhraňuje ako ochrana zdravia, sú podriadené odborárske práva zdravotníckych pracovníkov.

Každý spravodlivý nárok zo strany pracovníkov v zdravotníctve sa však musí uplatňovať tak, aby bolo dodržané právo choreho na príslušnú liečebnú starostlivosť z dôvodov jej nevyhnutnosti. V prípade štrajku musia byť zaistené - aj cez príslušné zákonné opatrenia - základné a naliehavé lekárske nemocničné služby na ochranu zdravia.

Poznámky

91. Kongregácia pre náuku o viere, Prehlásenie o umelom potrate, 18. 6. 1974: AAS 66 (1974), 738. 92. Kongregácia pre náuku o viere, inštrukcie *Donum vitae*, 22.2. 1987: AAS 80 (1988), 78-79. 93. Ján Pavol II., enc. *Evangelium vitae*, 44. 94. Teória 14. dňa, podľa ktorej život človeka začína 14. deň po počatí - keď sa objaví primitívny prúžok a nie je možné šiepenie na dvojčatá - nemôže neuznať či poprieť biogeneticky základný a rozhodujúci údaj o ľudskej a individuálnej prirodzenosti plodu počatia. 95. Ján Pavol II., k účastníckam kongresu pôrodných asistentiek, 26. 1. 1980: Insegnamenti III/1 (1980), 192, č. 1. 96. Porov. Kódex kanonického práva, kán. 861/2. 97. Ján Pavol II., k účastníckam kongresu pôrodných asistentiek, 26. 1. 1980: Insegnamenti III/1 (1980), 192, č. 2. Porov. Ján Pavol II., enc. *Veritatis splendor*, 13. 98. Porov. 2. vatikánsky koncil, Pastorálna konštitúcia o cirkvi v dnešnom svete *Gaudium et spes*, 24. 99. Kongregácia pre náuku o viere, inštrukcie *Donum vitae*, 22. 2. 1987: AAS 80 (1988), 74. 100. Ján Pavol II., k účastníkom 35. valného zhromaždenia svetového združenia lekárov, 29. 10. 1983: Insegnamenti VI/2 (1983), 917-923. "Ľudská osoba, stvorená na obraz Boží, je zároveň bytosť telesná i duchovná. Biblické rozprávanie vyjadruje túto skutočnosť symbolickou rečou, keď hovorí, že "Boh vytvoril z hliny zeme človeka a vdychol do jeho nozdier dych života. Tak sa stal človek živou bytosťou" (Gn 2, 7). Celý človek je teda Bohom chcený" - Katechizmus, 362. 101. Kongregácia pre náuku o viere, inštrukcie *Donum vitae*, 22. 2. 1987: AAS 80 (1988), 74 - 75. "Jednota duše a tela je taká hlboká, že dušu je treba považovať za formu "tela"; to znamená, že vďaka duchovnej duši je telo, ktoré je zložené z hmoty, ľudským a živým telom; duch a hmota nie sú v človekovi dve zlúčené prirodzenosti, ale ich spojenie tvorí jednu jedinu prirodzenosť" - Katechizmus, 365. 102. Porov. Ján Pavol II., k účastníkom 35. valného zhromaždenia Svetového združenia lekárov, 29. 10. 1983: Insegnamenti VI/2 (1983), 920, č. 5. 103. "Telo zjavuje človeka, vyjadruje osobu a je prvým posolstvom Boha človeku samému" - Ján Pavol II., prejavy z 9.1. a 20. 2. 1980: Insegnamenti III/1 (1980), 88-95 a 428-434. 104. Morálny zákon, ktorý stelesňuje biologické významy, "nemôže byť chápaný len ako obyčajná biologická smernica", ale ako integrálne ľudská norma: v nej je vyjadrený "rozumový poriadok, podľa ktorého je človek povolán Stvoriteľom, aby riadil a usmerňoval svoj život a svoje skutky, najmä aby svoje telo používal a nakladal s ním" - Kongregácia pre náuku o viere, inštrukcie *Donum vitae*, 22. 2. 1987: AAS 80 (1988), 74; Pavol VI., enc. *Humanae vitae*: AAS 60 (1968), 487, č. 10. 105. Porov. Ján Pavol II., enc. *Evangelium vitae*, 23. 106. Ján Pavol II., apoštolská exhortácia *Christifideles laici*, 30. 12. 1988: Insegnamenti XI/4 (1988), 2133, č. 38. 107. Porov. Ján Pavol II., enc. *Evangelium vitae*, 40. 108. Porov. Pius XII., k účastníkom kongresu Únie talianskych katolíckych pôrodných asistentiek, 29. 10. 1951: AAS 43 (1951), 838; Ján Pavol II., k účastníkom 54. kurzu stálej formácie katolíckej univerzity, 6. 9. 1984: Insegnamenti VII/2 (1984), 333. "Telo človeka sa podieľa na dôstojnosti "Božieho obrazu": je to ľudské telo, práve preto, že je oživované duchovnou dušou a že celá ľudská osoba je určená stať sa v Kristovom tele chrámom Ducha svätého" - Katechizmus, 364. 109. Ján Pavol II., k účastníkom zjazdu Hnutia na ochranu života, 12. 10. 1985: Insegnamenti VIII/2 (1985), 933-936, č. 2. Porov. k vedcom a zdravotníckym pracovníkom, 12. 11. 1987: Insegnamenti X/3 (1987), 1084-1085, č. 2. Porov. Pius XII., k členom I. medzinárodného kongresu histopatológie nervového systému, 14. 9. 1952: AAS 44 (1952), 782. 110. Porov. Pius XII., *Discorsi e radiomessaggi*, X, Tipografia Poliglotta Vaticana 1949, s. 98nn.; k Talianskej lekársko-biologickej únii sv. Lukáša, 12. 10. 1944: *Discorsi e radiomessaggi*, VI, cit., 191nn.; Ján Pavol II., k Pápežskej akadémii vied, 21. 10. 1985: Insegnamenti VII/2 (1985), 1081, č. 3. 111. Ján Pavol II., k účastníckam kongresu pôrodných asistentiek, 26. 1. 1980: Insegnamenti III/1 (1980), 192, č. 2; k účastníkom kongresu Talianskeho združenia anesteziológov, 4. 10. 1984: Insegnamenti VII/2 (1984), č. 4.; ku katolíckym zdravotníckym organizáciám Spojených štátov, 14. 9. 1987: Insegnamenti X/3 (1987), 504. 112. Ján Pavol II., k účastníkom zjazdu Hnutia na ochranu života, 12. 10. 1985: Insegnamenti VII/2 (1985), 933-936, č. 2. 113. Ján Pavol II., k účastníkom III. kongresu Združenia katolíckych zdravotníckych pracovníkov, 24. 10. 1986: Insegnamenti IX/2 (1986), 1172. 114. "Vedci a lekári sa nesmú považovať za pánov života, ale za jeho znalcov a veľkodušných služobníkov" - Ján Pavol II., k Pápežskej akadémii vied, 21. 10. 1985: Insegnamenti VIII/2 (1985), 1081, č. 3. 115. Ján Pavol II., enc. *Evangelium vitae*, 39. 116. Ján Pavol II., k účastníkom zjazdu Hnutia na ochranu života, 4. 12. 1982: Insegnamenti V/3 (1982), 1513, č. 5; k Pápežskej akadémii vied, 23. 10. 1982: Insegnamenti V/3 (1982), 896, č. 2; k účastníkom kolokvia medzinárodnej nadácie *Nova Spes*, 9. 11. 1987: Insegnamenti X/3 (1987), 1050-1051, č. 2. 117. Kongregácia pre náuku o viere, inštrukcie *Donum vitae*, 22.2. 1987: AAS 80 (1988), 73. 118. 2. vatikánsky koncil, Pastorálna konštitúcia o cirkvi v dnešnom svete *Gaudium et spes*, 15: "Náš vek túto múdrosť potrebuje viac ako minulé

storočia na to, aby všetky jeho objavy zľudštili." 119. Porov. Pápežská rada "Cor Unum", Niektoré etické otázky vzťahujúce sa k ťažko chorým a umierajúcim, 27. 7. 1981: *Enchiridion Vaticanum*, 7. Documenti ufficiali della Santa Sede 1980-1981. EDB, Bologna 1985, s. 1137, č. 2. 1.1. 120. Porov. Ján Pavol II., k Združeniu talianskych katolíckych lekárov, 28. 12. 1978: Insegnamenti I (1978), 438; k účastníkom dvoch kongresov - Talianskej lekárskej spoločnosti a Talianskej spoločnosti všeobecnej chirurgie, 27. 10. 1980: Insegnamenti III/2 (1980), 1007, č. 3; k delegácii zväzu "Food and Disarmament International", 13. 2. 1986: Insegnamenti IX/1 (1986), 458, č. 3. 121. Porov. Kongregácia pre náuku o viere, Deklarácia o eutanázii, 5. 5. 1980: AAS 72 (1980), 544-545; Ján Pavol II., k Svetovému lekárskemu združeniu, 29.10.1983: Insegnamenti VI/2 (1983), 918, č. 2; apoštolská exhortácia *Christifideles laici*, 30. 12. 1988: Insegnamenti XI/4 (1988), 2133-2135, č. 38. 122. Ján Pavol II., apoštolská exhortácia *Christifideles laici*, 30. 12. 1988: Insegnamenti XI/4 (1988), 2133, č. 38. "Človek nie je pánom ani nad životom ani nad smrťou: v živote ako i vo smrti sa má úplne zveriť "moci Najvyššieho", jeho plánu lásky" - Ján Pavol II., enc. *Evangelium vitae*, 46. 123. "Lekár má nad pacientom len moc a práva, ktoré mu pacient dá, či už implicitne alebo výslovne alebo mlčky. Pacient zo svojej strany nemôže dať viac práv, ako ich má" - Pius XII., k členom I. medzinárodného kongresu histopatológie nervového systému, 14. 9. 1955: AAS 44 (1952), 782. 124. "Pacient je viazaný imanentnou teleológiou stanovenou prirodzenosťou. Má právo užívania, obmedzené prirodzenou účelnosťou, schopnosťou a silami svojej ľudskej prirodzenosti" - Pius XII., k členom I. medzinárodného kongresu histopatológie nervového systému, 14. 9. 1955: AAS 44 (1952), 782. 125. Ján Pavol II., enc. *Evangelium vitae*, 47. 126. Porov. Pius XII., k členom I. medzinárodného kongresu histopatológie nervového systému, 14. 9. 1955: AAS 44 (1952), 782. 127. Ján Pavol II., k účastníkom chirurgického kongresu, 19. 2. 1987: Insegnamenti X/1 (1987), 374, č. 2. 128. Ján Pavol II., k personálu nemocnice Regina Margherita, 20. 12. 1981: Insegnamenti IV/2 (1981), 1179, č. 3. 129. Pápežská rada "Cor unum", *Salute comunitaria: Enchiridion Vaticanum*, 6. Documenti ufficiali della Santa Sede 1977-1979. EDB, Bologna 1983, s. 325, č. 1. 2. 130. Ján Pavol II., enc. *Evangelium vitae*, 79.

Podľa českého originálu "Charta pracovníků ve zdravotnictví", *Zvon, Praha 1996, 110 strán, s. 37 - 47, po slovenčičla a pripravila MUDr. Helena Glasová.*

LISTY ČITATEĽOV

NAŠE MEDZILUDSKÉ VZŤAHY

Nedávno prišiel za mnou študent a hovorí: "Máme napísať slohovú prácu o vzťahoch medzi ľuďmi. Prosím vás, čo mám o tom napísať? Nepomohli by ste mi? Mne to so slohom veľmi nejde." No a tak sme spolu trochu diskutovali, potom písali a ja teraz premýšľam. Slohová práca - čo všetko sa v nej dá napísať, vymyslieť, papier znesie všetko - hovorí sa. Ale ako to vyzerá v praxi?

Medziľudské vzťahy, to je moderný termín. Hovorí sa o nich. Píše sa o nich. Všetci dobre vieme, ako by mali vyzeráť. Skutočnosť je tak často celkom iná. Začína sa to v rodine, pokračuje v materskej škole, v škole, v zamestnaní, medzi politikmi, stranami, národmi, štátmi. Začína to málom a končí veľkým bratovražedným sporom so všetkými jeho hrôzami. A pritom vieme, že by sa ľudia mali chovať ohľaduplne, vychádzať si v ústrety, navzájom si pomáhať, nepodvádzať sa, neklamať si, skrátka - mať sa radi. Veľmi pekne tieto vzťahy upresňuje druhá polovica biblického Desatora: Cti svojho otca i matku, nezabíjaj, nepodvádzaj svojho manželského partnera, nebudeš kradnúť, nebudeš krivo svedčiť, nebudeš závidieť svojmu susedovi. Ježiš Kristus tieto rady zhrňa slovami: Čo chceš, aby ľudia robili tebe, rob ty im.

Keby sme sa týmito slovami riadili, nemuseli by naše deti písať slohovú prácu na tému medziľudské vzťahy, alebo by sa im o nich písalo oveľa ľahšie!

KDE JE NÁDEJ, TAM JE AJ ŽIVOT!

Podľa istého profesora psychológie, nádej znamená oveľa viac než len neurčitý pocit optimizmu. Nádej je postoj, ktorý pomáha človekovi čeliť jeho ťažkostiam. Nádej nie je vlastníctvom len tých zdravých a dobre situovaných. Nie je to tiež odvaha alebo sebaovládanie. Odvaha sa meria podľa toho, ako konáte, nádej podľa toho, ako sami seba vidíte.

Pri pozorovaní niektorých pacientov, ktorí ochoreli na rakovinu, doktor zistil, že pesimistický postoj nemožno zaradiť medzi rizikové faktory pre ochorenie na rakovinu, avšak optimistický postoj môže viesť k zmobilizovaniu takých síl organizmu, ktoré napomáhajú liečbe a môže vylepšiť celkovú kvalitu života.

Doktor vraví, že našim deťom sprostredkovávame nádej vlastným príkladom. Musíme im ukázať, ako nádej prežívame. Vzorom však môže byť aj učiteľ alebo niekto iný, kto vedome alebo nevedome nasmerováva dieťa k tomu, aby žilo radostne, pretože má nádej!

Ako môžeme v sebe prebúdzat nádej? Učte sa pozerat sa na chyby alebo omyly ako na následok nesprávnej stratégie, a nie ako na následok charakterovej slabosti. Ak nedosiahnete cieľ, hľadajte inú stratégiu. Pripomínajte si úspechy z minulosti. Dlhodobý cieľ si rozdeľte na niekoľko krátkodobých cieľov. Vedie to nielen k občerstvujúcim zmenám na ceste za veľkým cieľom ale chráni nás to aj pred strachom a následnou rezignáciou pred jedným veľkým a na prvý pohľad neprekonateľným cieľom. Nedomnievajte sa, že úspešní ľudia musia byť bezpodmienečne múdrejší alebo vzdelanejší ako ostatní. Dokážu len lepšie zvládať rôzne situácie. Pozorujte, ako to robia druhí. Skúste sa pozerat na ľudí ako na potenciálnych spojencov.

Zásadu držať sa nádeje nechvália len ľudové porekadlá rôznych národov či kultúr. Apoštol Pavol píše, že nádej - vedľa viery a lásky - má byť stálym princípom života človeka. Skúsme to teda pochopiť! Spomínam si na príbeh, ktorý sa odohral vlni na jeseň... Uvedomila som si vtedy vo zvláštnej miere, že "dobrí ľudia ešte žijú" a že kúsok ľudskej vďačnosti je niečo, čo dlžíme mnohým ľuďom okolo nás!

Katarína Švedová

Adresa: Do Baničného 2/7, 034 00 Ružomberok

*Jasaj na chválu Pánovi, celá zem, s radosťou slúžte Pánovi.
S plesaním vstupujte pred jeho tvár.
Vedzte, že náš Pán je Boh; on je náš stvoriteľ a jemu patríme,
sme jeho ľud a ovce z jeho stáda.
Vstupujte do jeho brán s piesňou chvály
a do jeho nádvorí s piesňami oslavnými; chváľte ho a velebte jeho meno.
Lebo Pán je dobrý; jeho milosrdenstvo trvá naveky
a jeho vernosť z pokolenia na pokolenie.*

Žalm 100

INFORMÁCIE

Od redakcie

● Prosíme vedúcich klubov ZKLZ, ako aj **organizátorov odborných a duchovných akcií o včasné zasielanie informácií**, prípadne svojich (pol-)ročných programov, vhodných **na uverejnenie v našom časopise**. Radi prispejeme k propagácii Vašich podujatí!

● Prosíme, podľa možnosti, o zasielanie Vašich príspevkov na uverejnenie v *Acta Medica Christiana Slovaca* spolu s disketou, obsahujúcou Váš text napísaný v niektorom bežnom textovom editore (T602, MS Word, a pod.). Prosíme, pri zasílaní diskety uveďte názov použitého programu a presný názov súboru obsahujúceho príspevok.

● Ponúkame priestor na uverejnenie vhodnej inzercie alebo reklamy (ČB, formát A5 (1 strana), alebo A6 - pozdĺžne (polstrana), cena podľa náročnosti grafického spracovania predlohy. Prosíme našich čitateľov, aby vhodných inzerentov na náš časopis upozornili.

Redakcia

Informácia o predplatnom

Váš príspevok na vydávanie *Acta Medica Christiana Slovaca* v roku 1999 (prípadne i dosiaľ nezaplatené príspevky za predchádzajúce roky) môžete uhradiť poštovou poukážkou, ktorá je vložená v tomto čísle časopisu (*platba na účet*). Príspevok možno uhradiť i bankovým prevodom na účet ZKLZ v **Ľudovej banke a.s., Pobočka Bratislava - mesto, Nám. SNP 15, P.O. Box 81, 810 00 Bratislava, kód banky 3100, názov účtu (korunový): ZKLZ, č.ú.: 4 000 706 300/3100.**

Pre členov Zväzu kresťanských lekárov a zdravotníkov (ZKLZ) je ročný príspevok na vydávanie časopisu zahrnutý v **členskom príspevku ZKLZ**, t.j.:

- **lekári** (a členovia ZKLZ s vysokoškolským vzdelaním) **200.- Sk** (**dôchodcovia 100.- Sk**),
- **sestry** (a ostatní členovia ZKLZ) **100.- Sk** (**dôchodcovia 50.- Sk**),
- **študenti bezplatne.**

Pre **ostatných záujemcov** je výška príspevku rovnaká, ako výška členského príspevku členov ZKLZ.

V prípade, že by Ste chceli na vydávanie časopisu prispieť väčšou sumou, ako je základný príspevok, môžete ju poukázať spolu so základným príspevkom na tej istej poštovej poukážke. **Prosíme všetkých členov o včasnú úhradu členských príspevkov!**

Výbor ZKLZ

Acta Medica Christiana Slovaca je spravodaj Zväzu kresťanských lekárov a zdravotníkov na Slovensku. Uverejňuje pôvodné práce, materiály, informácie a prehľady s tematikou medicíny, zdravotníctva, medicínskej etiky a bioetiky, ako aj teologické a duchovné príspevky. Stojí dôsledne na strane ochrany ľudského života od jeho počatia a na rešpektovaní zásad kresťanskej etiky. Vychádza štvrťročne v slovenskom jazyku.
Redakčná rada: M. Babál, J. Bielik, J. Glasa (vedúci redaktor), J. Porubský, A. Rakús (predseda RR), M. Troščák, E. Vnenčáková, A. Záborská (tajomníčka RR)
Adresa pre korešpondenciu a zasielanie príspevkov: Dr. J. Glasa, Landauova 20, 841 02 Bratislava.
Registrované Ministerstvom kultúry SR, r.č. 1071/94. ISSN 1335 – 1028
Vydáva Charis s.r.o., Ipeľská 3, Bratislava, pre Zväz kresťanských lekárov a zdravotníkov na Slovensku.